

Motion till riksdagen 2008/09:Ub606

av **Ulrika Karlsson i Uppsala (m)**

Avskaffande av kår- och nationsobligatorium

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avskaffande av kår- och nationsobligatoriet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ett för studenten frivilligt kår- och nationsmedlemskap vid offentligt finansierade lärosäten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om flexibla regler för studentinflytande.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fortsatt förmånlig skattemässig behandling av nationer.

Motivering

Den 29 mars 2007 tillsatte regeringen en särskild utredare som ska föreslå hur en avveckling av kår- och nationsobligatoriet kan genomföras. Precis som kommittédirektiven föreskriver är ett obligatoriskt föreningsmedlemskap felaktigt utifrån grundläggande demokratiska principer. Det är en något märklig ordning vi har då omkring 300 000 svenskar, två gånger per år, tvingas lösa medlemskap i en organisation som gör illa dolda politiska uttalanden, har en klar monopolställning i sin bransch samt många gånger ägnar sig åt verksamheter som endast en minoritet av de tvångsanslutna kan eller vill ta del av. Dessutom har denna organisation en i det närmaste fri taxeringsrätt på sina tvångsanslutna medlemmar. Efter lagrådsremissen som överlämnades tidigare i år stod det klart att obligatoriet äntligen kommer att avskaffas dock på bekostnad av utbildningsplatser för att finansiera kårer och nationer.

Fel! Okänt namn på

Föreningsrätten

Samtliga studerande vid Sveriges universitet och högskolor omfattas av skyldigheten att tillhöra en studentkår, som bestäms i förordningen (1983:18) om studerandekårer, nationer och studentföreningar för fakultet. Studenter som inte betalat kår- eller nationsavgift har stängts av från undervisningen och nekats att skriva tentamen. Det är en tvångsanslutning som bryter mot den negativa föreningsfriheten.

Det är ingen tillfällighet att föreningsrätten är en av de allra mest grundläggande fri- och rättigheterna i en demokrati. Övertygelsen om att individer själva är kapabla att fatta sådana beslut har ansetts så fundamental att den i vårt land skrivits in i grundlagen. Det är därför anmärkningsvärt att ett lands akademiker inte ansetts kapabla att själva besluta om var någonstans de vill, eller inte vill, vara medlemmar.

När studenterna utexaminerats hamnar de i arbetslivet där det inte skulle komma ifråga att acceptera en tvångsanslutning till exempelvis facket. Men när studenterna fortfarande är studenter, anses det acceptabelt att pådyvla dem ett medlemskap i studentkåren. Det är ett paradoxalt och förnedrande sätt att behandla vuxna människor på.

Primärt måste kårobligatoriet avskaffas därför att det är principiellt fel att i ett demokratiskt land tvinga medborgarna att ingå i en sammanslutning. Men kårobligatoriet måste också avskaffas därför att det skadar studenternas intressen.

Legitimitet och nya möjligheter för kårer

Engagemanget för kårens verksamhet är lågt bland studenterna och deltagandet i kårfullmäktigevalen är minimalt. Endast ca 12,9 procent valde att rösta vid 2008 års val till Uppsala studentkår (som är Sveriges största med sina ca 33 000 medlemmar). Så har bilden sett ut under många år, och bilden är densamma runtom i landet. Det vittnar om att studentkåreerna saknar den legitimitet som ofta åberopas som ett skäl för kårobligatoriets existens.

Men legitimitet växer inte ur tvångsrekryteringens digra medlemsrullor. Att 100 procent av studenterna vid en given högskola är medlemmar i studentkåren är irrelevant information ur ett legitimitetsperspektiv när vi vet att medlemsvärvningen helt saknar inslag av frivillighet. Legitimitet nås endast när människor frivilligt sluter sig samman i syfte att verka för sina intressens tillvaratagande.

Med ett frivilligt kårmedlemskap gör den enskilde studenten ett eget, aktivt val. När studenten självmant visar intresse och engagemang för studentkårens verksamhet ger det legitimitet åt kåren. Med ett frivilligt kårmedlemskap skulle studentkåreerna få ett nyttigt incitament att ägna sig åt sådan verksamhet som medlemmarna efterfrågar. Med ett frivilligt kårmedlemskap skulle studentkåren vara studenternas representant på riktigt till skillnad från i dag.

Frivilligheten erbjuder möjligheter för Sveriges studentkårer att modernisera sina arbetsmetoder, utveckla sina kontaktytor samt genom en bättre

marknadsföring skapa kännedom om kårens verksamhet. En studentkår som bygger på frivilligt deltagande får större tyngd i sina beslut än en kår som, med 10–15 procents valdeltagande, egentligen inte vet hur många studenter den har bakom sig.

Stärkt studentinflytande

Vad gäller representation och inflytande utses detta idag via indirekta val. Vid Uppsala studentkår väljs t.ex. studentrepresentanten till konsistoriet av kårfullmäktige. Det innebär att det fullmäktige som endast ca 12,9 procent av medlemmarna varit med att tillsätta har den fulla makten att utse studentrepresentanterna till universitetets högsta organ. Bättre vore om denna och andra tillsättningar skedde via fria direkta val hos berörda studenter. Direktval av studeranderepresentanter är kutym i vår omvärld, t.ex. vid universiteten i Oxford och Cambridge. Det finns inte några skäl till att det inte skulle fungera också vid våra svenska universitet. Genom ett avskaffande av kårobligatoriet kan studentinflytandet stärkas.

Direktval är bara ett exempel på hur studentinflytandet genom ett avskaffande av obligatoriet skulle kunna utvecklas. Viktigast av allt är att det nya systemet för utseende av studentrepresentanter innehåller flexibla regler så att varje enskilt universitet eller enskild högskola kan hitta den i studentinflytandesynpunkt maximala effekten.

Stärk nationernas ställning

På flera studieorter, som t.ex. Uppsala och Lund, finns nationer som sedan 1600-talet bedriver en god och gedigen studiesocial verksamhet. Nationerna har djupa historiska rötter och är av mycket stort kulturhistoriskt värde. Nationerna har en säregen ställning och en historisk prägel vid nämnda universitet. Historiskt sett infördes ett nationsobligatorium vid Uppsala universitet redan år 1667.

Dagens nationers attraktionskraft finns i det utbud av aktiviteter och studiesociala verksamheter som de erbjuder. För att inte slå undan benen för nationerna och för att värna deras fortlevnad är det viktigt att nuvarande förmånliga skattemässiga behandling behålls. Jag anser att man bör överväga att även fortsättningsvis undanta nationerna från beskattning för sina lokaler, bostäder och verksamhet. Möjligheten bör övervägas om de ska befrias från skyldigheten att redovisa moms. Nationerna bör ges undantag i skattelagstiftningen.

Det är viktigt att hitta så flexibla lösningar som möjligt för varje enskilt universitet och enskild högskola. Det är avgörande för nationernas framtid att varje universitet och högskola hittar sina lösningar och uppgifter för nationerna.

Fel! Okänt namn på

Tvångsanslutning

Obligatoriets existens är ett bevis för hur liten tilltro som den svenska staten haft till studenternas förmåga att skapa och upprätthålla frivilliga sammanlutningar för att tillvarata sina intressen. För den som tror på studenternas stora och viktiga roll i utvecklandet av landets universitet och högskolor är inte en verksamhet bygd på obligatorisk anslutning en tilltalande lösning.

Frivilligt medlemskap

Effekten av att avskaffa ett påtvingat medlemskap blir att en studentkår måste anpassa sin verksamhet efter det som studenterna faktiskt efterfrågar. Endast då kan en studiesocial verksamhet bedrivas dit studenter ansluter sig av fri vilja. Den kulturen kommer inte att uppstå i det fall kåren fortsätter finansieras utan krav på anpassning och förnyelse. Varken tvångsanslutning eller finansiering annan än den som tillfaller av frivilligt medlemskap skapar legitimitet. Legitimitet nås när människor frivilligt sluter sig samman i syfte att verka för sina intressens tillvaratagande. När studenten självmant visar intresse och engagemang för studentkårens verksamhet ger det legitimitet åt kåren. Det är alltså nödvändigt att säkerställa kopplingen mellan frivilligt medlemskap och intäkt för att uppnå reell legitimitet, verkligt studentinflytande och en önskvärd verksamhetsanpassning. Utan den kopplingen blir kåren en kravlös organisation. Vilket är fallet då studentkårer finansieras via någon form av obligatorium.

Den så kallade Autonomiutredningen ska enligt kommittédirektiv 2007:158 redovisas senast den 5 december 2008. Utgångspunkten för utredningen är att se över hur lärosätenas självbestämmande ska öka samtidigt som statens intresse av att kunna styra och kontrollera för staten viktiga delar av verksamheten ska tillgodoses. För att uppnå reell legitimitet, verksamhetsanpassning och reellt studentinflytande är det viktigt att kårobligatoriet avskaffas och att det inte ersätts med ett nytt obligatorium vid de enskilda lärosätena.

Stockholm den 30 september 2008

Ulrika Karlsson i Uppsala (m)